

Ярослав ЯЦКІВ,

академік НАН України, доктор фізико-математичних наук,
директор Головної астрономічної обсерваторії
НАН України, президент Української астрономічної асоціації

– Важко знайти сферу діяльності людини, зокрема наукової, де збереження і використання архівів не мало б такого важливого, пріоритетного значення. Щоб не робили, що б не досліджували, треба мати певну ретроспективу. Це повною мірою стосується астрономії і астрофізики – сфери моїх наукових інтересів. Чому в повній мірі і, я б сказав, навіть з перебільшенням? Тому що, чим більша епоха спостережень, тим краще можна простежити динаміку. Наведу такий приклад. Є, так звані, власні рухи зірок. Для того, щоб дослідити цей рух, потрібно мати спостереження першої і сучасних епох, навіть якщо сучасні за своєю точністю на порядок вищі, ніж це було 200–300 років тому. Все одно ми повинні використати ці спостереження. Тоді різниця розташування зірок між першою і другою епохами, поділена на різницю цих епох, дасть високу точність. Адже одна справа – дані спостережень, які проводяться протягом року і зовсім інша – дослідження за 300 років. Ось чому в астрономії архіви даних мають неабияке значення. В усіх обсерваторіях світу зберігаються архівні документи – журнали візуальних спостережень, фотографічні платівки, на яких сфотографовано все небо. Був такий проєкт “Карта неба”. У багатьох обсерваторіях світу, у тому числі і в Україні зберігаються матеріали зйомок усього неба. У нашій обсерваторії в середині минулого століття започатковано програму “Фотографічний огляд неба”. Це – наш архів. Маємо його оцифрувати і ввести в усі бази даних. Говорю про це, щоб в котрий раз підтвердити думку про надзвичайне значення архівів у науковій діяльності. Є й інше питання. Астрономію досліджують люди і нам конче потрібно якомога більше дізнатися про них. Наприклад, у Харкові є архів Струве. Є дуже цікаві факти про те, як ця родина розпочинала астрономічні дослідження в Харківському університеті, як правнук Отто Струве – директор Пулковської обсерваторії – згодом став найвідомішим астрономом США. Ми запропонували навіть проєкт, яким передбачено детальне дослідження архіву Струве. Знаємо також про гоніння на астрономів у 30-х роках. Відповідна справа була ініційована органами влади СРСР. Декого з астрономів засудили. Архіви цих родин, їхні спо-

гади є також питанням подальшого вивчення. Або взяти Олександра Яковича Орлова. Унікальна була людина. Цього року будемо відзначати 130 річницю від дня його народження. Нині цікавимося подробицями життя цієї неординарної особистості. Я можу продовжити список таких постатей. При цьому хочу наголосити, що вивчення документів про видатних учених-астрономів дає змогу не лише дослідити їхні світоглядні позиції, а й зрозуміти, чому саме ті чи інші пріоритети були тоді домінуючими, який розвиток вони отримали вже пізніше, в наші часи. Україна – одна із найвідоміших у світі астрономічних держав. Ми посідаємо чільне місце за кількістю астрономічних шкіл, а тому все більше уваги приділяємо дослідженням історії астрономії, вивченню архівів.